

pochopenie pre revolučné heslá – neznali im cudzo. Dokonca ak sa niekomu pritrafilo cestou padnúť, ani vtedy sa nezbavuje rímskeho ošiafu: Vergniaud hovorí o revolúcii ako o Saturnovi požierajúcom vlastné deti.

Odmietanie antického motívu sa spája s odmietaním revolúcie. Keď komisári Konventu prikazujú generálovi Dumouriezovi, aby sa pobral do Paríža na výsluch, pripomínajú mu poslušnosť rímskych generálov republiky. Dumouriez odpovedá, že Rím mal vynikajúce zákony, kým vo Francúzsku vládne anarchia.

Rímskymi citátmi sa celkom isto najumnejšie oháňal Camille Desmoulins. Jeho listy sú plné analógií medzi súčasným Francúzskom a rímskymi reáliami.

Zakrátko sa frázy, v pravom zmysle vzdelanecké, ujímajú v masách. Celé revolučné Francúzsko „zvučí Rímom“: „Občania, ak sú medzi vami Catilina alebo Gracchovci, pamätajte, že Tarpejská skala je neďaleko, čo by kameňom dohodil...“

Do istej miery až v čase Francúzskej revolúcie sa formuje celonárodný jazyk, zahŕňajúci všetky provincie starého Francúzska. Jedna, celistvá republika sa usiluje o jeden a celistvý jazyk. Má to čiastočne nepriaznivý vplyv na bohatstvo regionálnych dialektov. Vcelku je však situácia dosť komplikovaná. S myšlienkou vládnuceho francúzskeho jazyka v celom francúzskom štáte sa pohrávala už monarchia, ktorá sa pokúšala potláčať regionálnu kultúru, teda aj jazyk. Ak to vezmeme presnejšie, monarchii ani natoľko nezáležalo na eliminácii dialektu, ako skôr na utvorení takej situácie, aby bol francúzsky jazyk všeobecne zrozumiteľný.

Na druhej strane revolúcia sa pokúšala pritiahnuť na svoju stranu celý národ; tak sa pred ňou vynoril problém univerzálneho jazyka, jazyka všetkých Francúzov. Tým naliehavejší, že od samého začiatku udalostí sa museli v podstate všetky zákony prekladať do jednotlivých dialektov až jazykov, ako je napríklad bretónčina. Je to dôkaz múdrosti a liberalizmu. Situáciu zmenil až rok 1793. V skutočnosti ju zmenilo medzinárodné položenie republiky a rozháranosť v dôsledku vnútorných konfliktov.

V správe Výboru pre verejné blaho adresovanej Konventu čítame, že federalizmus, a teda separatizmus, sa potichučky dohovára po bretónsky, nenávisť k revolúcii a emigráciu reprezentuje nemecký jazyk, kontrarevolúcia hovorí po taliansky a fanatizmus sa dorozumieva jazykom Baskov.

V každej komúne používajúcej miestny jazyk bola zavedená inštitúcia učiteľa francúzštiny. V takejto atmosfére vznikla známa Grégoirova správa o nevyhnutnosti a nástrojoch likvidácie dialektu s cieľom zovšeobecniť používanie francúzskeho jazyka. Z tohto hľadiska až termidor znamenal návrat k bývalej tolerancii.

Revolučná epopeja medzi 5. májom 1789 a 27. júlom 1794 je aj epopejou slova: revolučné slovo nahradilo konzervatívne slová, a než si to ktokoľvek stihol uvedomiť, slovo samo osebe sa stalo hrozbou zbraňou nového poriadku.

„Slová sú výkonnou silou vecí,“ hovorí roku 1793 jeden z poslancov vo svojich *Pozorovaniach a návrhu na dekrét o založení tribunálu ľudového vedomia*.

Naproti tomu vedec Andrieux roku 1800 v diskusii o pokračovaní prác na *Slovníku Francúzskej akadémie* zhodnotil slovnú revolúciu takto:

„...výstrednosť ideí zrodila výstrednosť slov: prekvapujúce spojenia nespojiteľných výrazov sa hodnotili ako výrečnosť; ľudia bez vzdelania alebo s nedostatočným vzdelaním sa pokladali za povolaných rečníkov, básnikov, spisovateľov... Využili teda aroganciu jazyka, ktorá vyhovovala ich postojom a správaniu: utvorili barbarské slová a násilné zvraty.“ Dôkaz punktičkárstva, ktoré mnoho javov nie je schopné, ale ani nechce pochopiť, ani prijať.